

*YK:n
lapsen
oikeuksien
yleis-
sopimus*

Finlands FN-förbund | UN Association of Finland

svomen yk lütto

Julkaisija:

SUOMEN YK-LIIITTO

TÖÖLÖNTORINKATU 2B, 4. KRS

00260 HELSINKI

www.ykliitto.fi

Johdanto ja historia: MARIKAISA AULA ja JOHANNA KIILI

Taitto: AGAIN DESIGN

Paino: SÄLEKARIN KIRJAPAINO OY, SOMERO, 2011

ISBN 952-9694-96-2

Julkaisun tuottamiseen on saatu ulkoasiainministeriöltä kansalaisjärjestöjen viestintähankkeisiin ja kehityskasvatukseen tarkoitettua tukea.

Johdanto

Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimus on yleisimmin ratifioitu ihmisoikeussopimus koko maailmassa. Sopimus hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa 20.11.1989. Sopimus on luonteeltaan universaali ja valtioita juridisesti sitova. Sopimuksessa on neljä yleisperiaatetta, jotka ovat **syrijimättömyys** (artikla 2), **lapsen edun huomioiminen päätöksenteossa** (artikla 3), **oikeus elämään ja kehittymiseen** (artikla 6) sekä lapsen näkemysten kunnioittaminen kaikissa häntä koskevissa asioissa (artikla 12).

Vuosikymmenten työ sopimuksen taustalla

Sopimuksen hyväksymistä YK:n yleiskokouksessa edelsi vuosikymmenten työlasten oikeuksien saralla. Työn konkreettisenä pohjana toimi tuolloin YK:n lapsen oikeuksien julistus, joka hyväksyttiin jo vuonna 1959. YK:n jäsenvaltiona myös Suomi sitoutui julistuksen periaatteisiin, jotka koskivat lapsen oikeudellista, kasvatuksellista sekä sosiaalista asemaa. Julistus ei sitonut valtioita oikeudellisesti, mutta se vauhditti keskustelua lasten asemasta yhteiskunnassa. Suomessa keskustelun avaajina toimivat valtionhallinnon juristit arvioiden lapsia koskevan lainsäädännön toimivuutta. Lainsäädäntöä koskeva keskustelu innoitti kriittisesti tarkastelemaan ja modernisoimaan myös koululaitosta ja sosiaalihuoltoa.

Kaksikymmentä vuotta myöhemmin, vuonna 1979 vietettiin YK:n kansainvälistä lapsen oikeuksien teemavuotta. Vuosi oli tärkeä ajanjakso myös Suomessa, sillä se lisäsi painetta lapsipoliittisiin uudistuksiin, kuten muun muassa lastensuojelulainsäädännön uudistamiseen. Lapsipoliittinen keskustelu valmisti Suomea myös ratifioimaan YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen vuonna 1991. Näin jälkikäteen voi todeta, että sopimuksen ratifiointi oli aikanaan hämmästyttävän vähäisesti noteerattu tapahtuma. Todennäköisesti se jäi tuolloisen talouden laman jalkoihin. Erityisesti lasten ja nuorten sekä heidän kanssaan työtä tekevien aikuisten keskuudessa tietoisuus sopimuksen olemassaolosta on vahvistunut olennaisesti vasta 2000-luvulla.

Sopimuksen merkitys

Suomen lainsäädäntö vastaa hyvin sopimuksen velvoitteita. Suojelun ja riittävien voimavarojen merkitys on pohjoismaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa ollut jo pitkään tunnustettu. Kattava päivähoito ja neuvolapalvelut sekä hyvä peruskoulu ovat Suomen vahvuuksia. Sopimuksen täytäntöönpanoa valvova YK:n lapsen oikeuksien komitea on tosin huomauttanut Suomea useaan otteeseen kuntapalveluiden laadun epätasaisuudesta.

Eniten sopimus on vaikuttanut lasten osallistumisen ja mielipiteen ilmaisun oikeuden vahvistumiseen. 1990-luvulla säädetyn uuden perustuslain 6 §:ssä todetaan lapsen oikeus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Myös 2000-luvulla lastensuojelulain ja nuorisolain uudistukset ovat vahvistaneet lasten

osallistumismahdollisuuksia.

Käytännössä on vielä paljon tehtävää, että aikuiset suhtautuisivat myös pienten lasten mielipiteisiin arvostavasti. Päätösten vaikutuksia lapseen arvioidaan vielä aivan liian harvoin. Haavoittuvissa oloissa elävien ja vähemmistöryhmiin kuuluvien lasten osallistuminen elämäänsä ja elinympäristöönsä koskevaan päätöksentekoon on vielä vähäistä. YK:n lapsen oikeuksien komitea on patistanut Suomea myös monialaiseen lasten ja perheiden politiikan yhteistyöhön yli hallinnonalarajojen.

Vuosituhanne vaihteen jälkeen lasten oikeuksia yleisesti ja osallistumista erityisesti ovat edistäneet lapsiasiavaltuutetun työn ja hallitusten toimenpiteiden lisäksi aktiiviset lapsi- ja nuorisjärjestöt, luterilainen kirkko sekä tutkijat ja yksittäiset kansalaiset, jotka ovat kokeneet asian

omakseen. Vuonna 2009 alkoi myös eri tahojen tiivis yhteistyö lapsen oikeuksien tiedottamisessa.

Sopimuksen seuranta ja raportointi

Ratifiointin lisäksi valtioiden on raportoitava sopimuksen täytäntöönpanosta, sillä sopimusta seurataan YK:n lapsen oikeuksien komitean toimesta. Sopimuksen ratifioineet maat raportoivat komitealle oman maansa lasten oikeuksien tilanteesta viiden vuoden välein. Suomessa raportoinnista vastaa ulkoministeriö.

Vastauksena maat saavat komitealta huomautuksia ja suosituksia. Kunkin maan hallitus ei kuitenkaan ole ainoa taho, joka lasten tilanteesta raportoi. Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on seurata ja edistää lasten oikeuksien toteutumista Suomessa.

Myös YK:n lastenjärjestöllä UNICEFilla on oikeus ja velvollisuus valvoa sopimuksen toteutumista. Lisäksi Lastensuojelun Keskusliitto kokoaa lapsijärjestöjen yhteisen raportin komitealle.

Vuonna 2011 suomalaisilla on syytä juhlaan, sillä silloin lapsen oikeuksien yleis-sopimuksen ratifiointista tulee kuluneeksi 20 vuotta. Varsinainen sopimuksen ratifiointin syntymäpäivä on heinäkuussa, sillä Suomen osalta sopimus tuli voimaan 20.7.1991.

MARIAKAISA AULA
Lapsiasiavaltuutettu

JOHANNA KIILI
Ylitarkastaja
Lapsiasiavaltuutetun toimisto

*Lapsen
oikeuksien
sopimus*

Johdanto

Tämän yleissopimuksen sopimusvaltiot, ottavat huomioon, että Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjassa julistettujen periaatteiden mukaisesti koko ihmiskunnan kaikkien jäsenten synnynnäisen arvon sekä yhtäläisten ja luovuttamattomien oikeuksien tunnustaminen on vapauden, oikeudenmukaisuuden ja rauhan perusta maailmassa,

muistavat, että Yhdistyneiden Kansakuntien kansat ovat peruskirjassa vahvistaneet uskonsa ihmisen perusoikeuksiin, arvoon ja merkitykseen ja ovat päättäneet edistää sosiaalista kehitystä ja parempia elinoloja vapaammissa oloissa,

tunnustavat, että Yhdistyneet Kansakunnat on ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa ja kansainvälisissä

ihmisoikeuksien yleissopimuksissa julistanut ja sopinut, että jokainen ihminen on oikeutettu niissä tunnustettuihin oikeuksiin ja vapauksiin ilman minkäänlaista rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mieliteisiin, kansalliseen tai sosiaaliseen alkuperään, varallisuuteen, syntymään tai muuhun seikkaan perustuvaa erotusta,

palauttavat mieliin, että ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa Yhdistyneet Kansakunnat on julistanut lasten olevan oikeutettuja erityiseen huolenpitoon ja apuun,

ovat vakuuttuneita siitä, että perheellä, joka on yhteiskunnan perusr ryhmä ja sen kaikkien jäsenten ja erityisesti lasten hyvinvoinnin ja kasvun luonnollinen ympäristö, on oikeus saada tarvittavaa suojelua ja apua niin että se pystyy täydellisesti hoitamaan velvollisuutensa yhteiskunnassa,

tunnustavat, että lapsen tulisi persoonallisuutensa täysipainoisen ja sopusointuisen kehityksen vuoksi kasvaa perheessä onnellisuuden, rakkauden ja ymmärtämyksen ilmapiirissä,

ottavat huomioon, että lapsen tulisi olla täysin valmis elämään itsenäistä elämää yhteiskunnassa ja häntä tulisi kasvattaa Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjassa julistettujen ihanteiden hengessä sekä erityisesti rauhan, ihmisarvon, suvaitsevaisuuden, vapauden, tasa-arvon ja solidaarisuuden hengessä,

muistavat, että erityisen huolenpidon ulottaminen lapseen on todettu Geneven lapsen oikeuksien julistuksessa vuonna 1924 ja Yhdistyneiden Kansakuntien vuonna 1959 hyväksymässä lapsen oikeuksien julistuksessa sekä tunnustettu ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa, kansalaisyhteiskunnallisia ja poliitti-

sia oikeuksia koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa (erityisesti sen 23. ja 24. artiklassa), taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa (erityisesti sen 10. artiklassa) ja lasten hyvinvoinnista huolehtivien erityisjärjestöjen ja kansainvälisten järjestöjen säännöissä ja asiaan liittyvissä asiakirjoissa,

muistavat, kuten Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen 20. päivänä marraskuuta 1959 hyväksymässä lapsen oikeuksien julistuksessa todetaan, että *”lapsi ruumiillisen ja henkisen kypsyttömyytensä vuoksi tarvitsee erityistä suojelua ja huolenpitoa, siihen luettuna asianmukainen hoito sekä ennen syntymää että sen jälkeen”*

palauttavat mieliin julistuksen sosiaalisista ja oikeudellisista periaatteista lasten huollossa ja suojelussa, erityisesti sijais-huollossa sekä kansallisessa että kansain-

välisessä lapseksiottamisessa, Yhdistyneiden Kansakuntien vähimmäissäännökset nuoriso-oikeudesta (”Beijingin säännöt”) ja julistuksen naisten ja lasten suojelusta hätätilanteissa ja aseellisissa selkkauksissa,

tunnustavat, että kaikissa maailman maissa elää lapsia erittäin vaikeissa oloissa ja että tällaiset lapset tulee erityisesti ottaa huomioon,

ottavat asianmukaisesti huomioon kunkin kansan perinteiden ja kulttuurin merkityksen lapsen suojelussa ja tasapainoisessa kehityksessä,

tunnustavat kansainvälisen yhteistyön merkityksen lasten olojen parantamiseksi kaikissa maissa, erityisesti kehitysmaissa, ovat sopineet seuraavasta.

I OSA

1. artikla

Tässä yleissopimuksessa lapsella tarkoitetaan jokaista alle 18-vuotiasta henkilöä, ellei lapseen soveltuvien lakien mukaan täysi-ikäisyyttä saavuteta aikaisemmin.

2. artikla

Sopimusvaltiot kunnioittavat ja takaavat tässä yleissopimuksessa tunnustetut oikeudet kaikille niiden lainkäyttövallan alaisille lapsille ilman minkäänlaista lapsen, hänen vanhempiensa tai muun laillisen huoltajansa rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen, etniseen tai sosiaaliseen alkuperään, varallisuuteen, vammaisuuteen, syntyperään tai muuhun seikkaan perustuvaa erottelua. Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarpeel-

lisiin toimiin varmistaakseen, että lasta suojellaan kaikenlaiselta syrjinnältä ja rangaistukselta, jotka perustuvat hänen vanhempiansa, laillisten huoltajiensa tai muiden perheenjäsentensä asemaan, toimintaan, mielipiteisiin tai vakaumuksiin.

3. artikla

Kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaali-
huollon, tuomioistuinten, hallintoviran-
omaisten tai lainsäädäntöelimien toimis-
sa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti
otettava huomioon lapsen etu.

Sopimusvaltiot sitoutuvat takaamaan lap-
selle hänen hyvinvoinnilleen välttämät-
tömän suojelun ja huolenpidon ottaen
huomioon hänen vanhempiansa, laillisten
huoltajiensa tai muiden hänestä oikeu-
dellisessa vastuussa olevien henkilöiden
oikeudet ja velvollisuudet. Tähän pyrkies-
sään sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tar-

peellisiin lainsäädäntö- ja hallintotoimiin. Sopimusvaltiot takaavat, että lasten huolenpidosta ja suojelusta vastaavat laitokset ja palvelut noudattavat toimivaltaisten viranomaisten antamia määräyksiä, jotka koskevat erityisesti turvallisuutta, terveyttä, henkilökunnan määrää ja soveltuvuutta sekä henkilökunnan riittävää valvontaa.

4. artikla

Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin tässä yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi. Taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien toteuttamiseksi sopimusvaltiot ryhtyvät mahdollisimman täysimääräisesti tällaisiin toimiin käytettävissä olevien voimavarojensa mukaan ja tarvittaessa kansainvälisen yhteistyön puitteissa.

5. artikla

Sopimusvaltiot kunnioittavat vanhempien tai paikallisen tavan mukaisen suurperheen tai yhteisön, laillisten holhoojien ja huoltajien tai muiden lapsesta oikeudellisesti vastuussa olevien henkilöiden vastuuta, oikeuksia ja velvollisuuksia tarjota lapselle hänen kehittyvien valmiuksiensa mukaisesti asianmukaista ohjausta ja neuvoa tässä yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien käyttämiseksi.

6. artikla

Sopimusvaltiot tunnustavat, että jokaisella lapsella on synnynnäinen oikeus elämään.

Sopimusvaltiot takaavat lapselle henkiinjäämisen ja kehittymisen edellytykset mahdollisimman täysimääräisesti.

7. artikla

Lapsi on rekisteröitävä heti syntymänsä jälkeen, ja hänellä on syntymästään lähtien oikeus nimeen ja kansalaisuuteen sekä mikäli mahdollista, oikeus tuntea vanhempansa ja olla heidän hoidettavanaan. Sopimusvaltiot takaavat näiden oikeuksien toteuttamisen kansallisen lainsäädäntönsä ja asiaankuuluuissa kansainvälisissä asiakirjoissa määriteltyjen velvoitteidensa mukaisesti etenkin silloin, kun lapsi muuten olisi kansalaisuudeton.

8. artikla

Sopimusvaltiot sitoutuvat kunnioittamaan lapsen oikeutta säilyttää henkilöllisyytensä, myös kansalaisuutensa, nimensä ja sukulaissuhteensa niin kuin lainsäädännössä niistä määrätään ilman, että niihin puututaan laittomasti.

Milloin lapselta on laittomasti riistetty hänen henkilöllisyytensä osittain tai kokonaan, sopimusvaltioiden on annettava hänelle asianmukaista apua ja suojelua pyrkimyksensä nopeasti palauttaa lapselle hänen henkilöllisyytensä.

9. artikla

Sopimusvaltiot takaavat, ettei lasta eroteta vanhemmistaan heidän tahtonsa vastaisesti paitsi, kun toimivaltaiset viranomaiset, joiden päätökset voidaan saattaa tuomioistuimen tutkittaviksi, toteavat soveltuvien lakien ja menettelytapojen mukaisesti sen olevan lapsen edun mukaista. Tällainen päätös saattaa olla tarpeellinen erityistapauksessa, kuten lapsen vanhempien pahoinpidellessä tai laiminlyödessä lasta tai kun vanhemmat asuvat erillään ja on tehtävä päätös lapsen asuinpaikasta. Kaikille asianosaisille on annettava mahdollisuus 1. kappaleessa tarkoitetuissa toi-

missä osallistua asian käsittelyyn ja tuoda siinä julki näkökantansa.

Sopimusvaltiot kunnioittavat vanhemmastaan tai vanhemmistaan erossa asuvan lapsen oikeutta ylläpitää henkilökohtaisia suhteita ja suoria yhteyksiä kumpaankin vanhempansa säännöllisesti, paitsi jos se on lapsen edun vastaista.

Mikäli tällainen ero aiheutuu sopimusvaltion aloittamista toimenpiteistä, kuten lapsen vanhemman tai vanhempien pidätyksestä, vangitsemista, maanpakoon määräämisestä, karkotuksesta tai kuolemasta (mukaanlukien valtion huostassa olevan henkilön mistä tahansa syystä aiheutuva kuolema), tämän sopimusvaltion on annettava pyynnöstä lapselle, hänen vanhemmalleen tai milloin aiheellista, muulle perheenjäsenelle olennaiset tiedot poissaolevan perheenjäsenen olinpaikasta, paitsi jos tiedon antaminen saattaisi

vahingoittaa lapsen hyvinvointia. Sopimusvaltioiden on edelleen varmistettava, ettei tällaisen pyynnön esittäminen sinänsä aiheuta epäedullisia seurauksia asianosaisille.

10. artikla

Sopimusvaltioille 9. artiklan 1. kappaleessa asetettujen velvoitteiden mukaisesti on lapsen tai hänen vanhempiansa hakemukset jotka koskevat sopimusvaltioon saapumista tai sieltä lähtemistä perheen jälleenyhdistämiseksi käsiteltävä myönteisesti, humanisti ja kiireellisesti. Sopimusvaltiot takaavat lisäksi, että tällaisen hakemuksen esittämisestä ei ole epäedullisia seurauksia hakijoille eikä heidän perheenjäsenilleen.

Lapsella, jonka vanhemmat asuvat eri valtioissa, on oikeus säännöllisesti ylläpitää henkilökohtaisia suhteita ja suoria yhteyk-

siä molempiin vanhempiinsa, paitsi poikkeuksellisissa tapauksissa. Tässä tarkoituksessa ja sopimusvaltioille 9. artiklan 1. kappaleessa asetetun velvoitteen mukaisesti sopimusvaltioiden on kunnioitettava lapsen ja hänen vanhempiansa oikeutta lähteä mistä tahansa maasta, myös omasta maastaan, ja saapua omaan maahansa. Oikeudelle lähteä maasta voidaan asettaa vain sellaisia rajoituksia, joista on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä kansallisen turvallisuuden, yleisen järjestyksen (*ordre public*), väestön terveyden ja moraalien tai muiden ihmisten oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi ja jotka ovat sopusoinnussa tässä yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien kanssa.

11. artikla

Sopimusvaltiot ryhtyvät toimiin ehkäisytäkseen lasten laittomat maastakuljetukset ja ulkomailta palauttamatta jättämiset.

Tässä tarkoituksessa sopimusvaltiot edistävät kahden- ja monenvälisten sopimusten tekemistä tai olemassa oleviin sopimuksiin liittymistä.

12. artikla

Sopimusvaltiot takaavat lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.

Tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuuluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimitissa joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti.

13. artikla

Lapsella on oikeus ilmaista vapaasti mielipiteensä. Tämä oikeus sisältää vapauden hakea, vastaanottaa ja levittää kaikenlaisia tietoja ja ajatuksia yli rajojen suullisessa, kirjallisessa, painetussa, taiteen tai missä tahansa muussa lapsen valitsemassa muodossa.

Tämän oikeuden käytölle voidaan asettaa tiettyjä rajoituksia, mutta vain sellaisia, joista säädetään laissa ja jotka ovat välttämättömiä:

- a) muiden oikeuksien tai maineen kunnioittamiseksi; tai
- b) kansallisen turvallisuuden, yleisen järjestyksen (*ordre public*), tai väestön terveyden tai moraalin suojelemiseksi.

14. artikla

Sopimusvaltiot kunnioittavat lapsen oikeutta ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen.

Sopimusvaltiot kunnioittavat vanhempien ja laillisten huoltajien oikeuksia ja velvollisuuksia antaa lapselle ohjausta hänen oikeutensa käyttämisessä tavalla, joka on sopusoinnussa lapsen kehitystason kanssa.

Henkilön vapaudelle tunnustaa uskontoaan tai vakaumustaan voidaan asettaa vain sellaisia rajoituksia, joista säädetään laissa ja jotka ovat välttämättömiä yleisen turvallisuuden, järjestyksen, terveyden ja moraalien tai muiden ihmisten perusoikeuksien ja vapauksien suojelemiseksi.

15. artikla

Sopimusvaltiot tunnustavat lapsen oikeu-

den yhdistymisvapauteen ja rauhanomaiseen kokoontumisvapauteen.

Näiden oikeuksien käyttämiselle ei saa asettaa muita rajoituksia kuin sellaisia, jotka ovat säädettyjen lakien mukaisia ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansalliselle ja yleiselle turvallisuudelle, yleiselle järjestykselle (*ordre public*), väestön terveyden tai moraalin suojelemiselle tai muiden ihmisten vapauksien tai oikeuksien suojelemiselle.

16. artikla

Lapsen yksityisyyteen, perheeseen, kotiin tai kirjeenvaihtoon ei saa puuttua mielivaltaisesti tai laittomasti eikä hänen kunniaansa tai mainettansa saa laittomasti halventaa.

Lapsella on oikeus lain suojaan tällaiselta puuttumiselta ja halventamiselta.

17. artikla

Sopimusvaltiot tunnustavat joukkotiedotusvälineiden tärkeän tehtävän ja takaavat, että lapsi saa tietoa monenlaisista kansallisista ja kansainvälisistä lähteistä, erityisesti niistä, joiden toiminta tähtää hänen sosiaalisen, hengellisen ja moraalisen hyvinvointinsa sekä ruumiillisen terveytensä ja mielenterveytensä edistämiseen. Tässä tarkoituksessa sopimusvaltiot:

- a) rohkaisevat tiedotusvälineitä levittämään lapsen sosiaalista ja sivistyksellistä kehitystä edistävää ja 29. artiklan hengen mukaista tietoa ja aineistoa;
- b) rohkaisevat kansainvälistä yhteistyötä erilaisista sivistyksellisistä, kansallisista tai kansainvälisistä lähteistä olevan tällaisen tiedon ja aineiston tuottamiseksi, vaihtamiseksi ja levittämiseksi;
- c) rohkaisevat lastenkirjojen tuottamista

ja levittämistä;

d) rohkaisevat tiedotusvälineitä kiinnittämään erityistä huomiota vähemmistöryhmiin kuuluvien tai alkuperäiskansojen lasten kielellisiin tarpeisiin;

e) rohkaisevat kehittämään asianmukaisia ohjelmia lasten suojelemiseksi heidän hyvinvoinnilleen vahingolliselta tiedolta ja aineistolta muistaen 13. ja 18. artiklojen määräykset.

18. artikla

Sopimusvaltiot pyrkivät parhaansa mukaan takaamaan sen periaatteen tunnustamisen, että vanhemmat vastaavat yhteisesti lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä. Vanhemmilla tai tapauksesta riippuen laillisilla huoltajilla ja holhoojilla on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä. Lapsen edun on määrättävä heidän toimintansa.

Tässä yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien takaamiseksi ja edistämiseksi sopimusvaltiot antavat vanhemmille ja muille laillisille huoltajille asianmukaista apua heidän hoitaessaan lastenkasvatus- tehtäväänsä sekä huolehtivat lastensuojelulaitosten ja -palvelujen kehittämisestä. Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin toimiin taatakseen, että työsäkäyvien vanhempien lapsilla on oikeus hyödyntää heille tarkoitettuja lastenhoitopalveluita ja -laitoksia.

19. artikla

Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin, sosiaalisiin ja koulutuksellisiin toimiin suojellakseen lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä,

mukaanlukien seksuaalinen hyväksikäyttö, silloin kun hän on vanhempansa, muun laillisen huoltajansa tai kenen tahansa muun hoidossa.

Tällaisten suojelutoimien tulisi tarvittaessa sisältää tehokkaita menetelmiä sosiaalisten ohjelmien perustamiseksi, joiden avulla lasta ja hänestä huolehtivia henkilöitä tuettaisiin, samoin kuin menetelmiä edellä kuvattujen lasten pahoinpitelytapusten ehkäisemiseksi, tunnistamiseksi, raportoimiseksi, käsiteltäväksi saattamiseksi, tutkimiseksi, hoitamiseksi ja jatko-seurannaksi sekä tarvittaessa oikeuslaitoksen asiaan puuttumiseksi.

20. artikla

Lapselle, joka on tilapäisesti tai pysyvästi vailla perheen turvaa tai jonka edun mukaista ei ole antaa hänen pysyä perhepiirissä, on oikeus valtion antamaan erityi-

seen suojeluun ja tukeen.

Sopimusvaltiot takaavat tällaiselle lapselle vaihtoehtoisen hoidon kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti.

Tämä hoito voi muun muassa olla sijaisperhehoito, islamin lain mukainen kafala, lapseksiotto tai tarvittaessa sijoitus sopivaan lastensuojelulaitokseen. Ratkaisua harkittaessa on asianmukaista huomiota kiinnitettävä jatkuvuuden toivottavuuteen lapsen kasvatuksessa ja lapsen etniseen, uskonnolliseen, sivistykselliseen ja kielelliseen taustaan.

21. artikla

Sopimusvaltiot, jotka tunnustavat tai sallivat lapseksiottamisen, takaavat että kaikessa ensisijainen huomio kiinnitetään lapsen etuun ja ne:

a) takaavat, että lapseksiottamisen voivat

vahvistaa vain toimivaltaiset viranomaiset, jotka soveltuvan lainsäädännön ja menettelytapojensa mukaisesti sekä kaikkien asiaan liittyvien ja luotettavien tietojen perusteella toteavat, että lapseksiottaminen voidaan sallia ottaen huomioon lapsen asema ja hänen suhteensa vanhempiinsa, sukulaisiinsa ja laillisiin huoltajiinsa ja että tarvittaessa asianosaiset ovat antaneet tietoisensa suostumuksensa lapseksiottamiseen saatuaan asianmukaista ottolapsineuvontaa;

b) tunnustavat, että kansainvälistä lapseksiottamista voidaan harkita vaihtoehtoisena hoitomuotona, jos lasta ei voida sijoittaa sijaisperheeseen tai ottaa lapseksi tai millään muulla sopivalla tavalla hoitaa lapsen omassa maassa;

c) takaavat, että toiseen maahan lapseksi otettava lapsi nauttii vastaavista turvatoimista ja -tasosta kuin kansallisessa

lapseksiottamisessa;

d) ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin toimiin varmistukseen, ettei kansainvälinen lapseksiottaminen asiattomasti hyödytä asianosaisia taloudellisesti;

e) edistävät tämän artiklan päämääriä tekemällä tarvittaessa kahden- tai monenvälisiä sopimusjärjestelyjä tai sopimuksia ja pyrkivät siinä yhteydessä takaamaan, että toimivaltaiset viranomaiset ja toimielimet hoitavat lapsen sijoittamisen toiseen maahan.

22. artikla

Sopimusvaltiot ryhtyvät tarpeellisiin toimiin taatakseen, että lapsi joka yksin tai yhdessä vanhempiensa tai kenen tahansa muun henkilön kanssa anoo pakolaisen asemaa tai jota pidetään pakolaisena soveltuvien kansainvälisen tai kansallisen oikeuden ja menettelytapojen mukaan,

saa asianmukaista suojelua ja humanitaarista apua voidakseen nauttia tässä yleissopimuksessa ja muissa sellaisissa kansainvälisissä ihmisoikeuksia ja humanitaarista oikeutta koskevissa asiakirjoissa tunnustettuja oikeuksia, joiden osapuolia kyseiset valtiot ovat.

Tämän toteuttamiseksi sopimusvaltiot osallistuvat, siten kuin katsovat tarpeelliseksi, Yhdistyneiden Kansakuntien ja muiden toimivaltaisten, hallitustenvälisten tai Yhdistyneiden Kansakuntien kanssa yhteistyössä olevien kansalaisjärjestöjen ponnisteluihin tällaisen lapsen suojelemiseksi ja avustamiseksi sekä pakolaislapsen vanhempien tai muiden perheenjäsenten jäljittämiseksi, jotta saataisiin lapsen ja hänen perheensä jälleenyhdistämisen kannalta välttämättömiä tietoja. Silloin kun vanhempia tai muita perheenjäseniä ei löydetä, lapsen on saatava sellaista suojelua kuin syystä tai toisesta

perheen turvaa pysyvästi tai tilapäisesti vailta olevalle lapselle tämän yleissopimuksen mukaisesti annetaan.

23. artikla

Sopimusvaltiot tunnustavat, että henkisesti tai ruumiillisesti vammaisen lapsen tulisi saada nauttia täysipainoisesta ja hyvästä elämästä oloissa, jotka takaavat ihmisarvon, edistävät itseluottamusta ja helpottavat lapsen aktiivista osallistumista yhteisönsä toimintaan.

Sopimusvaltiot tunnustavat vammaisen lapsen oikeuden saada erikoishoitoa sekä rohkaisevat ja varmistavat avun ulottamisen käytettävissä olevien voimavarojensa mukaisesti siihen oikeutettuihin lapsiin sekä heidän hoidostaan vastaaviin henkilöihin, silloin kun apua on haettu ja kun se soveltuu lapsen tilanteeseen ja hänen vanhempiansa tai muiden hoitajiensa olo-

suhteisiin.

Tunnustaen vammaisen lapsen erityistarpeet tämän artiklan 2 kappaleen määräysten mukaista apua on annettava tarvittaessa kiinnittäen huomiota vanhempien tai lapsen muiden hoitajien varallisuuteen. Apu on suunniteltava varmistamaan vammaisen lapsen mahdollisuus koulunkäyntiin, koulutukseen, terveydenhoito- ja kuntoutuspalveluihin, ammattikoulutukseen ja virkistystoimintaan siten, että lapsi sopeutuu mahdollisimman hyvin häntä ympäröivään yhteiskuntaan ja että hän saavuttaa mahdollisimman korkean yksilökohtaisen kehitystason, sivistyksellinen ja henkinen mukaan luettuina.

Sopimusvaltiot edistävät kansainvälisen yhteistyön hengessä asianmukaisen terveydenhoitoa sekä vammaisten lasten lääketieteellistä, psykologista ja toiminnallista hoitoa sekä yleissivistävää ja am-

mattikoulutusta koskevan tiedon vaihtoa, mukaan lukien myös tietojen levittäminen ja saanti. Tavoitteena on auttaa sopimusvaltioita parantamaan valmiuksiaan ja taitojaan sekä laajentamaan kokemuksiinsa mäillä aloilla. Tässä on erityistä huomiota kiinnitettävä kehitysmaiden tarpeisiin.

24. artikla

Sopimusvaltiot tunnustavat, että lapsella on oikeus nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta sekä sairauksien hoitamiseen ja kuntoutukseen tarkoitettuja palveluista. Sopimusvaltiot pyrkivät varmistamaan, ettei yksikään lapsi joudu luopumaan oikeudestaan nauttia tällaisista terveyspalveluista.

Sopimusvaltiot pyrkivät tämän oikeuden täysimääräiseen toteuttamiseen ja ryhtyvät asianmukaisiin toimiin erityisesti:

- a) vähentääkseen imeväis- ja lapsikuolleisuutta;
- b) varmistaakseen, että kaikki lapset saavat välttämättömän lääkärin- ja terveydenhoidon, jossa painottuu perusterveydenhoidon kehittäminen,
- c) taistellakseen tauteja ja aliravitsemusta vastaan myös perusterveydenhuollon tasolla, muun muassa käyttämällä helposti saatavilla olevaa teknologiaa ja huolehtimalla riittävän ravintopitoisen ruoan ja puhtaan juomaveden saatavuudesta ottamatta huomioon ympäristön pilaantumisen vaarat ja riskit;
- d) taatakseen asianmukaisen terveydenhoidon odottaville ja synnyttäneille äideille;
- e) varmistaakseen, että yhteiskunnan kaikki kerrokset, erityisesti vanhemmat ja lapset, saavat tietoa ja opetusta ja että

heitä tuetaan käyttämään saamiaan perustietoja lapsen terveydestä ja ravinnosta, rintaruokinnan eduista, ympäristöhygieniasta ja onnettomuuksien ehkäisystä;

f) kehittääkseen ehkäisevää terveydenhuoltoa, vanhempainohjausta sekä perhekasvatusta ja -palveluja.

Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tehokkaisiin ja tarkoituksenmukaisiin toimiin poistaakseen lasten terveydelle vahingollisia perinteisiä tapoja.

Sopimusvaltiot sitoutuvat edistämään ja kannustamaan kansainvälistä yhteistyötä toteuttaakseen asteittain tässä artiklassa tunnustetun oikeuden toteuttamisen kokonaisuudessaan. Tässä kiinnitetään erityistä huomiota kehitysmaiden tarpeisiin.

25. artikla

Sopimusvaltiot tunnustavat lapselle, jonka toimivaltaiset viranomaiset ovat sijoittaneet hänen huoltonsa järjestämiseksi, hänen suojelemisekseen tai hänen ruumiillisen tai henkisen terveytensä hoitoa varten, oikeuden hänelle annettun hoidon ja hänen sijoitukseensa liittyvien muiden olosuhteiden ajoittaiseen tarkistamiseen.

26. artikla

Sopimusvaltiot tunnustavat jokaisen lapsen oikeuden nauttia sosiaaliturvasta, mukaan luettuna sosiaalivakuutus, ja ryhtyvät välttämättömiin toimiin tämän oikeuden täydeksi toteuttamiseksi kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti.

Näitä etuuksia myönnettäessä olisi tarvittaessa otettava huomioon lapsen ja hänen elatuksestaan vastuussa olevien henkilöi-

den varallisuus ja olosuhteet, kuten myös muut lapsen esittämään tai hänen puolestaan esitettyyn hakemukseen vaikuttavat seikat.

27. artikla

Sopimusvaltiot tunnustavat jokaisen lapsen oikeuden hänen ruumiillisen, henkisen, hengellisen, moraalisen ja sosiaalisen kehityksensä kannalta riittävään elintsoon.

Vanhemmilla tai muilla lapsen huollosta vastaavilla on ensisijainen velvollisuus kykyjensä ja taloudellisten mahdollisuuksiensa mukaisesti turvata lapsen kehityksen kannalta välttämättömät elinolosuhteet.

Sopimusvaltiot ryhtyvät kansallisten olosuhteidensa ja varojensa mukaisesti tarpeellisiin toimiin tukeakseen vanhempia

ja muita lapsesta vastuussa olevia tämän oikeuden toteuttamisessa sekä antavat tarvittaessa aineellista apua ja tukevat ohjelmia, joissa kiinnitetään huomiota erityisesti ravintoon, vaatetukseen ja asumiseen.

Sopimusvaltiot pyrkivät kaikin mahdollisin keinoin turvaamaan lapsen elatusmaksujen saannin vanhemmilta tai muilta lapsesta taloudellisessa vastuussa olevilta niin sopimusvaltiossa kuin ulkomailtakin. Erityisesti silloin kun lapsesta taloudellisessa vastuussa oleva asuu eri maassa kuin lapsi, sopimusvaltiot edistävät kansainvälisiin sopimuksiin liittymistä tai niiden tekemistä sekä muiden asianmukaisten järjestelyjen tekemistä.

28. artikla

Sopimusvaltiot tunnustavat jokaisen lapsen oikeuden saada opetusta, ja toteut-

taakseen tämän oikeuden asteittain ja yhtäläisesti kaikille ne erityisesti;

a) tekevät pakolliseksi perusasteen koulutuksen, jonka tulee olla maksutta kaikkien saatavilla;

b) tukevat erilaisten keskiasteen koulutusmuotojen kehittämistä, mukaan luetuina opinto- ja ammatinvalinnanohjaus, saattavat ne jokaisen lapsen ulottuville ja ryhtyvät tarkoituksenmukaisiin toimenpiteisiin, kuten maksuttoman opetuksen käyttöönottamiseen ja taloudellisen tuen antamiseen sitä tarvitseville;

c) saattavat kaikin tarkoituksenmukaisin keinoin korkea-asteen koulutuksen kaikkien ulottuville heidän kykyjensä perusteella;

d) tuovat opetukseen ja ammattikoulutukseen liittyvän tiedon ja ohjauksen kaikkien lasten saataville ja ulottuville;

e) ryhtyvät toimenpiteisiin koulunkäynnin säännöllisyyden edistämiseksi ja koulunkäynnin keskeyttämisen vähentämiseksi. Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarkoituksenmukaisiin toimenpiteisiin taatakseen, että kurinpito kouluissa tapahtuu tavalla, joka on lapsen ihmisarvon mukaista ja sopusoinnussa tämän yleissopimuksen kanssa.

Sopimusvaltiot edistävät ja kannustavat kansainvälistä yhteistyötä koulutukseen liittyvissä asioissa pyrkien erityisesti poistamaan tietämättömyyden ja lukutaidottomuuden koko maailmasta ja helpottamaan tieteellisen ja teknisen tiedon sekä nykyaikaisten opetusmenetelmien hyödyntämistä. Tässä kiinnitetään erityistä huomiota kehitysmaiden tarpeisiin.

29. artikla

Sopimusvaltiot ovat yhtä mieltä siitä, että

lapsen koulutuksen tulee pyrkiä:

- a) lapsen persoonallisuuden, lahjojen sekä henkisten ja ruumiillisten valmiuksien mahdollisimman täyteen kehittämiseen;
- b) ihmisoikeuksien ja perusvapauksien sekä Yhdistyneiden kansakuntien peruskirjan periaatteiden kunnioittamisen kehittämiseen;
- c) kunnioituksen edistämiseen lapsen vanhempia, omaa sivistyksellistä identiteettiä, kieltä ja arvoja, lapsen asuin- ja synnyinmaan kansallisia arvoja sekä hänen omastaan poikkeavia kulttuureita kohtaan;
- d) lapsen valmistamiseen vastuulliseen elämään vapaassa yhteiskunnassa ymmärryksen, rauhan, suvaitsevaisuuden, sukupuolten välisen tasa-arvon ja kaikkien kansakuntien, etnisten, kansallisten ja uskonnollisten ryhmien sekä alkuperäis-

kansoihin kuuluvien henkilöiden välisen ystävyyden hengessä;

e) kunnioituksen edistämiseen elinympäristöä kohtaan.

Minkään tämän artiklan tai 28. artiklan osan ei pidä tulkita rajoittavan yksilöiden ja yhteisöjen oikeutta perustaa ja johtaa oppilaitoksia edellyttäen kuitenkin aina, että noudatetaan tämän artiklan 1 kappalessa esitettyjä periaatteita ja vaatimuksia, että tällaisessa laitoksissa annetun koulutuksen tulee vastata valtion asettamaa vähimmäistasoa.

30. artikla

Niissä maissa, joissa on etnisiä, uskonnollisia tai kielellisiä vähemmistöryhmiä tai alkuperäiskansoihin kuuluvia henkilöitä, tällaiseen vähemmistöryhmään tai alkuperäiskansaansa kuuluvalta lapselta ei saa kieltää oikeutta nauttia yhdessä ryhmän

muiden jäsenten kanssa omasta kulttuuristaan, tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan tai käyttää omaa kieltään.

31. artikla

Sopimusvaltiot tunnustavat lapsen oikeuden lepoon ja vapaa-aikaan, hänen ikänsä mukaiseen leikkimiseen ja virkistystoimintaan sekä vapaaseen osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin.

Sopimusvaltiot kunnioittavat ja edistävät lapsen oikeutta osallistua kaikkeen kulttuuri- ja taide-elämään ja kannustavat sopivien ja yhtäläisten mahdollisuuksien tarjoamista kulttuuri-, taide-, virkistys- ja vapaa-ajantoimintoihin.

32. artikla

Sopimusvaltiot tunnustavat lapsen oikeuden tulla suojelluksi taloudelliselta hyväksikäytöltä sekä sellaiselta työnteolta,

joka todennäköisesti vaarantaa tai haittaa hänen koulutustaan tai on vahingollista hänen terveydelleen tai ruumiilliselle, henkisel­le, moraalisel­le tai sosiaaliselle kehitykselleen.

Sopimusvaltiot ryhtyvät lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin, sosiaali­siin ja koulutuksellisiin toimenpiteisiin taatakseen tämän artiklan toteuttamisen. Tässä tarkoituksessa ja ottaen huomioon muiden kansainvälisten asiakirjojen asiaankuuluvat säännökset sopimusvaltiot erityisesti:

- a) määrittävät vähimmäisikärajan tai -rajat työhön otettaville;
- b) antavat tarpeelliset työaika ja työoloja koskevat säännökset; ja
- c) säätävät sopivat rangaistukset ja muut pakotteet taatakseen tämän artiklan tehokkaan täytäntöönpanon.

33. artikla

Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin toimiin, lainsäädännölliset, hallinnolliset, sosiaaliset ja koulutuselliset toimenpiteet mukaanluettuina, suojellakseen lapsia asiaankuuluvissa kansainvälisissä sopimuksissa määriteltyjen huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden luvattomalta käytöltä sekä estääkseen lasten käytön näiden aineiden laittomassa tuotannossa ja kaupassa.

34. artikla

Sopimusvaltiot sitoutuvat suojelemaan lasta kaikilta seksuaalisen riiston ja hyväksikäytön muodoilta. Tässä tarkoituksessa sopimusvaltiot ryhtyvät erityisesti kaikkiin tarkoituksenmukaisiin kansallisiin sekä kahden- ja monenvälisiin toimenpiteisiin estääkseen:

- a) lapsen houkuttelemisen tai pakottamisen osallistumaan laittomiin seksuaalisiin tekoihin;
- b) lasten hyväksikäytön prostituutiossa tai muussa laittomassa seksuaalisen toiminnan harjoittamisessa;
- c) lasten hyväksikäytön pornografisissa esityksissä tai aineistoissa.

35. artikla

Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarkoituksenmukaisiin kansallisiin sekä kahden- ja monenvälisiin toimenpiteisiin estääkseen lasten ryöstämisen, myynnin ja kauppaamisen missään tarkoituksessa ja muodossa.

36. artikla

Sopimusvaltiot suojelevat lasta kaikilta muilta hänen hyvinvointiaan jollain tavoin uhkaavilta hyväksikäytön muodoilta.

37. artikla

Sopimusvaltiot takaavat, että

a) lasta ei kiduteta, eikä kohdella tai rangaista julmalla, epäinhimillisellä tai halventavalla tavalla. Kuolemanrangaistusta tai elinkautista tuomiota ilman vapauttamismahdollisuutta ei tule langettaa alle 18-vuotiaana tehdyistä rikoksista;

b) lapselta ei saa riistää hänen vapauttaan laittomasti tai mielivaltaisesti. Lapsen pidättämisessä, muussa vapaudenriistossa tai vangitsemisessä tulee noudattaa lakia ja näihin toimiin on turvauduttava vasta viimeisenä ja mahdollisimman lyhytaikaisena keinona;

c) vapaudenriiston kohteeksi joutunutta lasta on kohdeltava inhimillisesti ja kunnioittaen synnynnäistä ihmisarvoa ottaen huomioon hänen ikäistensä tarpeet. Erityisesti on vapaudenriiston kohteeksi jou-

tunutta lasta pidettävä erillään aikuisista, paitsi silloin kun katsotaan olevan lapsen edun mukaista menetellä toisin. Jokaisella lapsella on oikeus pitää yhteyttä perheeseensä kirjeitse ja vierailukäynnein, paitsi poikkeuksellisissa olosuhteissa;

d) vapaudenriiston kohteeksi joutuneella lapsella on oikeus pikaiseen oikeus- ja muuhun apuun samoin kuin oikeus kiistää vapaudenriiston laillisuus tuomioistuimessa tai muun toimivaltaisen, riippumattoman ja puolueettoman viranomaisen edessä ja oikeus saada pikainen päätös missä tahansa tällaisessa asiassa.

38. artikla

Sopimusvaltiot sitoutuvat kunnioittamaan niitä kansainvälisen humanitäärisen oikeuden sääntöjä, jotka soveltuvat niihin aseellisissa selkkauksissa ja joilla on merkitystä lapsen kannalta, sekä ta-

kaamaan kunnioituksen näitä sääntöjä kohtaan.

Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin varmistaakseen, etteivät alle 15-vuotiaat henkilöt suoranaisesti osallistu vihollisuuksiin.

Sopimusvaltiot pidättäytyvät värväämästä asevoimiinsa henkilöä, joka ei ole täyttänyt 15 vuotta. Kutsuessaan palvelukseen niitä, jotka ovat täyttäneet 15 vuotta mutta eivät 18 vuotta, sopimusvaltiot pyrkivät antamaan etusijan tämän ikäryhmän vanhimmille.

Sopimusvaltiot ryhtyvät kansainvälisen humanitaarisen oikeuden mukaisten siviiliväestön suojelua koskevien velvoitteidensa mukaisesti kaikkiin mahdollisiin toimiin suojellakseen ja hoitaakseen lapsia, joihin aseellinen selkkaus vaikuttaa.

39. artikla

Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin toimiin edistääkseen minkä tahansa laiminlyönnin, hyväksikäytön, pahoinpitelyn, kidutuksen tai muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen, tai aseellisen selkkauksen uhriksi joutuneen lapsen ruumiillista ja henkistä toipumista sekä yhteiskunnallista sopeutumista. Toipumisen ja sopeutumisen on tapahduttava ympäristössä, joka edistää lapsen terveyttä, itsekunnioitusta ja ihmisarvoa.

40. artikla

Sopimusvaltiot tunnustavat jokaiselle lapselle, jonka väitetään syyllistyneen rikoslain rikkomiseen, jota syytetään siitä tai jonka on todettu sitä rikkoneen, oikeuden tulla kohdelluksi tavalla, joka edistää lapsen ihmisarvoa ja arvokkuutta, joka

vahvistaa lapsen kunnioitusta muiden ihmisoikeuksia ja perusvapauksia kohtaan sekä ottaa huomioon lapsen iän ja pyrkimyksen edistää hänen yhteiskunnallista sopeutumistaan ja rakentavan roolin omaksumista yhteiskunnassa.

Tämän toteuttamiseksi ja ottaen huomioon kansainvälisten asiakirjojen asiaankuuluvat määräykset sopimusvaltiot takaavat erityisesti, että:

- a) lapsen ei väitetä syyllistyneen rikoslain rikkomiseen, häntä ei syytetä siitä tai hänen ei todeta rikkoneen sitä tekojen tai laiminlyöntien perusteella, jotka eivät tekohetkellä olleet kiellettyjä kansallisessa lainsäädännössä tai kansainvälisessä oikeudessa;
- b) lapsella, jonka väitetään syyllistyneen tai jota syytetään rikoslain rikkomisesta, on ainakin seuraavat takeet;

I) häntä pidetään syyttömänä, kunnes hänet lain mukaan todetaan syylliseksi;

II) hänelle on ilmoitettava viipymättä ja suoraan, tai tarvittaessa vanhempiensa tai laillisten huoltajiensa välityksellä häntä vastaan esitetyt syytteet, ja hänellä on oikeus saada oikeusapua tai muuta asianmukaista apua puolustuksensa valmistelussa sekä sen esittämisessä;

III) hänen on viipymättä saatava lainsäädännön mukaisesti asiansa toimivaltaisen, riippumattoman ja puolueettoman viranomaisen tai oikeudellisen elimen päätettäväksi rehellisessä oikeudenkäynnissä oikeus- tai muun asianmukaisen avustajan läsnäollessa ja ottaen erityisesti huomioon lapsen iän, hänen tilanteensa, hänen vanhempansa tai lailliset holhoojansa tai huoltajansa läsnäollessa, ellei sen todeta olevan lapsen edun vastaista;

IV) häntä ei saa pakottaa todistamaan tai tunnustamaan syyllisyyttään. Hänen on voitava kuulustella tai kuulusteluttaa vastapuolen todistajia sekä saada hänen puolestaan esiintyvät todistajat kutsutuiksi ja kuulustelluiksi tasapuolisuuden nimissä;

V) jos hänen katsotaan rikkoneen lakia, hänellä on oikeus saada tämä päätös ja sen perusteella määrätyt toimenpiteet korkeamman toimivaltaisen, riippumattoman ja puolueettoman viranomaisen tai oikeudellisen elimen käsiteltäväksi lainsäädännön mukaisesti;

VI) hänen on saatava maksutta tulkin apua, jos hän ei ymmärrä tai puhu kieltä, jolla asiaa käsitellään;

VII) hänen yksityisyyttään on kunnioitettava täydellisesti asian käsittelyn kaikissa vaiheissa.

Sopimusvaltiot pyrkivät edistämään sellaisten lakien säätämistä, menettelytapojen ja viranomaisten asettamista ja laitosten perustamista, jotka soveltuvat erityisesti lapsiin, joiden väitetään syyllistyneen, joita syytetään tai joiden on todettu rikkoneen rikoslakia, ja erityisesti:

a) säätämällä vähimmäisiän, jota nuorempia lapsia ei pidetä kelpoisina rikkomaan rikoslakia;

b) aina milloin mahdollista ja toivottavaa, ryhtymään muihin kuin oikeudellisiin toimenpiteisiin tällaisten lasten kohdalla, edellyttäen, että ihmisoikeuksia ja oikeusturvaa kunnioitetaan täydellisesti.

Sen varmistamiseksi, että lapsia kohdellaan heidän hyvinvoinnilleen sopivalla sekä heidän olosuhteisiinsa ja rikkomukseensa oikeassa suhteessa olevalla tavalla, on oltava mahdollisuus erilaisiin järjestelyihin, kuten huolenpitoon, ohjausta ja

valvontaa koskeviin päätöksiin, neuvontaan, viranomaisvalvontaan, sijaisperhehoitoon, opetus- ja ammattikoulutusohjelmiin ja muihin laitossijoituksen vaihtoehtoihin.

41. artikla

Mikään tässä yleissopimuksessa ei vaikuta määräyksiin, jotka edistävät paremmin lapsen oikeuksien toteutumista, ja joita voi olla:

- a) sopimusvaltion lainsäädännössä; tai
- b) sopimusvaltiota sitovassa kansainvälisessä oikeudessa.

II OSA

42. artikla

Sopimusvaltiot sitoutuvat saattamaan yleissopimuksen periaatteet ja määräykset yleisesti niin aikuisten kuin lastenkin tietoon tarkoituksenmukaisesti ja aktiivisesti.

43. artikla

Tarkastelemaan sopimusvaltioiden edistymistä tämän yleissopimuksen velvoitteiden täyttämässä perustetaan lapsen oikeuksien komitea, joka hoitaa jäljempänä määriteltyjä tehtäviä.

Komitea koostuu kymmenestä korkean moraalin ja tämän yleissopimuksen alueelta hyvän asiantuntemuksen omaavasta asiantuntijasta. Sopimusvaltiot valitsevat komitean jäsenet kansalaistensa keskuu-

desta ja he toimivat komiteassa henkilökohtaisessa ominaisuudessaan. Jäsenten valinnassa on kiinnitettävä huomiota tasapuoliseen maantieteelliseen jakaumaan ja siihen, että keskeisimmät oikeusjärjestelmät ovat edustettuina.

Komitean jäsenet valitaan salaisilla vaaleilla sopimusvaltioiden nimeämistä henkilöistä. Kukin sopimusvaltio voi asettaa ehdokkaaksi yhden kansalaisensa.

Komitean ensimmäinen jäsenvaali pidetään viimeistään kuuden kuukauden kulluttua tämän yleissopimuksen voimaantulosta ja sen jälkeen joka toinen vuosi. Vähintään neljä kuukautta ennen kutakin vaalia Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin on lähetettävä sopimusvaltioille kirje, jossa pyydetään näitä nimeämään ehdokkaansa kahden kuukauden kuluessa. Pääsihteerin laatii sen jälkeen kaikista nimetyistä henkilöistä aakkosjärjestyk-

sessä olevan luettelon, josta käy ilmi heidät nimenneet sopimusvaltiot, ja antaa sen tämän jälkeen yleissopimuksen sopimusvaltioiden tiedoksi.

Vaali toimitetaan pääsihteerin koollekutsumissa sopimusvaltioiden kokouksissa Yhdistyneiden Kansakuntien päämajassa. Nämä kokoukset ovat päätösvaltaisia, kun läsnä on kaksi kolmasosaa sopimusvaltiosta, ja komiteaan tulevat valituiksi ne, jotka saavat eniten ääniä ja enemmistön läsnäolevien ja äänestävien sopimusvaltioiden edustajien äänistä.

Komitean jäsenet valitaan nelivuotiskaudeksi. Heidät voidaan valita uudestaan, jos heidät nimetään uudelleen ehdokkaiksi. Ensimmäisessä vaalissa valituista jäsenistä viiden toimikausi päättyy kahden vuoden kuluttua. Sopimusvaltioiden kokouksen puheenjohtaja valitsee arvalla nämä viisi jäsentä välittömästi ensimmäi-

sen vaalin jälkeen.

Jos komitean jäsen kuolee, eroaa tai ilmoittaa ettei jostain muusta syystä voi hoitaa tehtäviään komiteassa, sopimusvaltio, joka oli nimennyt henkilön ehdokkaaksi nimittää toisen asiantuntijan kansalaisensa joukosta tämän tilalle hänen kaudestaan jäljellä olevaksi ajaksi. Nimitys on alistettava komitean hyväksyttäväksi. Komitea hyväksyy omat menettelytapasääntönsä.

Komitea valitsee toimihenkilönsä kaksivuotiskaudeksi.

Komitean kokoukset järjestetään tavallisesti Yhdistyneiden Kansakuntien päämajassa tai missä tahansa muussa komitean päättämässä paikassa. Komitea kokoontuu yleensä vuosittain. Tämän yleissopimuksen sopimusvaltioiden kokous tekee päätöksen komitean kokousten kestosta ja tarkistaa päätöstä tarvittaessa. Päätös alis-

tetaan yleiskokouksen hyväksyttäväksi. Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteeri huolehtii, että komitealla on käytössään tarvittava henkilökunta ja työtilat, jotta komitea voi hoitaa tämän yleissopimuksen mukaiset tehtävänsä tehokkaasti. Yleiskokouksen päätöksellä saavat tämän yleissopimuksen perusteella perustetun komitean jäsenet palkkaa Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksen päättämin ehdoin.

44. artikla

Sopimusvaltiot antavat Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin välityksellä komitealle raportit suorittamistaan toimenpiteistä, joilla pannaan täytäntöön tässä yleissopimuksessa tunnustettuja oikeuksia, ja näiden oikeuksien nauttimisessa tapahtuneesta edistymisestä:

a) kahden vuoden kuluessa siitä, kun

yleissopimus on tullut voimaan asianomaiseen sopimusvaltioon nähden;

b) sen jälkeen joka viides vuosi.

Tämän artiklan mukaisesti tehdyissä raporteissa on osoitettava niitä mahdollisia tekijöitä ja vaikeuksia, jotka vaikuttavat tämän yleissopimuksen mukaisten velvoitteiden täyttämiseen. Raporteissa on myös oltava riittävästi tietoja, jotta komitea voi saada kattavan käsityksen yleissopimuksen noudattamisesta kyseisessä maassa.

Sopimusvaltion, joka on antanut komitealle perusteellisen ensiraportin, ei tarvitse seuraavissa 1 b kappaleen mukaisissa raporteissa toistaa aikaisemmin komitealle toimitettuja perustietoja.

Komitea voi pyytää sopimusvaltiolta yleissopimuksen täytäntöönpanoon liittyviä lisätietoja.

Komitea antaa joka toinen vuosi talous- ja sosiaalineuvoston välityksellä Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokoukselle raportin toiminnastaan.

Sopimusvaltiot julkistavat omat raporttinsa laajalti yleisölle omassa maassaan.

45. artikla

Jotta yleissopimuksen tehokasta täytännönpanoa voitaisiin edistää ja kansainvälistä yhteistyötä sen kattamalla alalla rohkaista:

a) erityisjärjestöillä, UNICEF:illa ja muilla Yhdistyneiden Kansakuntien elimillä on oikeus olla edustettuina tämän yleissopimuksen sellaisten määräysten täytännönpanon arvioinnissa, jotka kuuluvat niiden toimialaan. Komitea voi tarvittaessa pyytää erityisjärjestöjä, UNICEF:ia ja muita sopiviksi katsomiaan toimivaltaisaa

yhteisöjä antamaan asiantuntija-apua yleissopimuksen täytäntöönpanoa koskevissa kysymyksissä, jotka kuuluvat kunkin toimialaan. Komitea voi pyytää erityisjärjestöjä, UNICEF:ia ja muita Yhdistyneiden Kansakuntien elimiä antamaan raportteja yleissopimuksen täytäntöönpanosta kunkin omalla toimialallaan;

b) komitea lähettää tarpeellisiksi katsomissaan tapauksissa erityisjärjestöille, UNICEF:ille ja muille toimivaltaisille elimille sopimusvaltioiden raportit, joissa pyydetään teknistä opastusta tai apua tai joista sellainen tarve ilmenee, yhdessä komitean omien huomioiden ja ehdotusten kanssa, mikäli niitä on näiden pyyntöjen tai tarpeiden suhteen;

c) komitea voi suositella yleiskokoukselle, että se pyytäisi pääsihteerä suorittamaan komitean puolesta tutkimuksia lapsen oikeuksiin liittyvissä erityiskysymyksissä;

d) komitea voi tehdä ehdotuksia ja yleisiä suosituksia, jotka perustuvat tämän yleis-sopimuksen 44 ja 45 artiklan mukaisesti saatuihin tietoihin. Nämä ehdotukset ja yleiset suositukset toimitetaan kaikille asianosaisille sopimusvaltioille ja niistä sekä sopimusvaltioiden mahdollisista huomioista ilmoitetaan yleiskokoukselle.

III OSA

46. artikla

Tämä yleissopimus on avoinna allekirjoittamista varten kaikille valtioille.

47. artikla

Tämä yleissopimus on ratifioitava. Ratifioimiskirjat talletetaan Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin huostaan.

48. artikla

Tähän yleissopimukseen voivat liittyä kaikki valtiot. Liittymiskirjat talletetaan Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin huostaan.

49. artikla

Tämä yleissopimus tulee voimaan kolmantenakymmenentenä päivänä siitä kun Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin

huostaan on talletettu kahdeskymmenes ratifioimis- tai liittymiskirja.

Kunkin sopimusvaltion osalta, joka ratifioi yleissopimuksen tai liittyy siihen kahdenkymmenennen ratifioimis- tai liittymiskirjan tallettamisen jälkeen, yleissopimus tulee voimaan kolmantenakymmenentenä päivänä tällaisen valtion oman ratifioimis- tai liittymiskirjan tallettamisesta.

50. artikla

Jokainen sopimusvaltio voi ehdottaa muutosta yleissopimukseen ja antaa muutosehdotuksen Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerille. Pääsihteerin on tämän jälkeen ilmoitettava sopimusvaltioille muutosehdotuksesta ja pyydetävä näitä ilmoittamaan, kannattavatko ne sopimusvaltioiden kokousta muutosesityksen käsittelemiseksi ja siitä äänestämiseksi. Mi-

käli neljän kuukauden kuluessa tällaisesta ilmoituksesta vähintään yksi kolmasosa sopimusvaltioista kannattaa sitä, kokouksen pääsihteeri kutsuu tällaisen kokouksen koolle Yhdistyneiden Kansakuntien alaisuudessa. Mikä tahansa muutosesitys, joka on hyväksytty läsnäolevien ja äänes-tävien sopimusvaltioiden enemmistöllä alistetaan Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksen hyväksyttäväksi.

Muutos, joka on hyväksytty tämän artiklan 1. kappaleen mukaisesti tulee voimaan kun sen on hyväksynyt Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokous ja kaksi kolmasosaa sopimusvaltioista.

Kun muutos tulee voimaan, se sitoo niitä sopimusvaltioita, jotka sen ovat hyväksyneet. Muita sopimusvaltioita sitovat edelleen tämän yleissopimuksen määräykset ja mahdolliset aikaisemmat muutokset, jotka ne ovat hyväksyneet.

51. artikla

Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteeri vastaanottaa ja toimittaa edelleen kaikille valtioille valtioiden ratifioinnin tai sopimukseen liittymisen yhteydessä tekemien varaumien tekstit.

Varauma, joka ei ole sopusoinnussa tämän yleissopimuksen päämäärän ja tarkoituksen kanssa, ei sallita.

Varauma voidaan milloin tahansa peruuttaa ilmoittamalla siitä Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerille, joka toimittaa asiasta tiedon kaikille valtioille. Tällainen ilmoitus tulee voimaan päivänä, jona pääsihteeri on sen vastaanottanut.

52. artikla

Sopimusvaltio voi irtisanoa tämän yleissopimuksen ilmoittamalla siitä kirjallisesti Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihtee-

rille. Irtisanominen tulee voimaan vuoden kuluttua siitä kun pääsihteeri on saanut siitä tiedon.

53. artikla

Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteeri nimetään tämän yleissopimuksen tallettajaksi.

54. artikla

Tämän yleissopimuksen alkuperäiskappale, jonka arabian-, kiinan-, englannin-, ranskan-, venäjän- ja espanjankieliset tekstit ovat yhtä todistusvoimaiset, talletetaan Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin huostaan.

Tämän vakuudeksi allekirjoittaneet edustajat hallitustensa siihen asianmukaisesti valtuuttamina, ovat allekirjoittaneet tämän sopimuksen.

*Lapsen
oikeuksien
julistus*

Johdanto

Kun Yhdistyneiden kansakuntien kansat ovat YK:n peruskirjassa vakuuttaneet uskovansa ihmisen perusoikeuksiin ja ihmisyyksilön arvoon ja merkitykseen sekä vakaasti päättäneet edistää sosiaalista kehitystä ja parempia elinehtoja aikaansaamista vapaammissa oloissa,

kun Yhdistyneet kansakunnat on Ihmis-oikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa tuonut julki että siinä mainitut oikeudet ja vapaudet kuuluvat erottamatta jokaiselle katsomatta rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittiseen tai muuhun vakaumukseen, kansalliseen tai sosiaaliseen alkuperään, varallisuuteen tai syntyperästä tai muusta johtuvaan asemaan,

kun lapsi ruumiillisen ja henkisen kypsy-mättömyytensä tähden tarvitsee sekä en-

nen syntymäänsä että syntymänsä jälkeen erityistä turvaa ja huolenpitoa, siihen kuuluva lakisääteinen suojelu mukaan luettuna,

kun erityisen suojelun tarve on todettu lapsen oikeuksia koskevassa Geneven julistuksessa vuonna 1924 ja tunnustettu Ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa sekä YK:n erityisjärjestöjen perussäännöissä ja lasten hyvinvointia edistävien kansainvälisten järjestöjen säännöissä, ja

kun ihmiskunnan velvollisuutena on antaa lapselle paras mitä se pystyy sille tarjoamaan,

niin yleiskokous antaa sen vuoksi tämän lapsen oikeuksien julistuksen siinä tarkoituksessa, että hänellä olisi onnellinen lapsuus ja että hän voisi omaksi ja yhteiskunnan parhaaksi nauttia tässä julistuk-

nessa määriteltyjä oikeuksia ja vapauksia ja vetoaa lasten vanhempiin, miehiin ja naisiin yksilöinä, vapaaehtoiisiin järjestöihin, paikallisiin viranomaisiin ja maiden hallituksiin, jotta ne tunnustaisivat nämä oikeudet ja pyrkisivät turvaamaan niiden kunnioittamisen lainsäädännöllisten ja muiden toimenpiteiden kautta seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Periaate 1

Lapsen tulee saada nauttia kaikkia tässä julistuksessa määriteltyjä oikeuksia. Nämä oikeudet kuuluvat poikkeuksetta jokaiselle lapselle yhtäläisesti ja erottamatta katsomatta hänen tai hänen perheensä rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittiseen vakaukseen, kansalliseen tai sosiaaliseen alkuperään, varallisuuteen tai syntyperästä taikka muusta johtuvaan asemaan.

Periaate 2

Lapsen tulee saada nauttia erityistä suojelua ja hänelle tulee lainsäädännöllä tai muulla tavoin suoda edellytykset ruumiillisesti, henkisesti, moraalisesti, sielullisesti ja sosiaalisesti terveeseen ja normaaliin kehitykseen vapaissa ja ihmisarvon mukaisissa oloissa. Säädetäessä tätä tarkoitettavia lakeja lapsen etujen tulee olla tärkeimpänä näkökohtana.

Periaate 3

Lapsella tulee syntymästään lähtien olla oikeus nimeen ja kansalaisuuteen.

Periaate 4

Lapsen tulee saada nauttia sosiaalista turvaa. Hänen tulee saada kasvaa ja kehittyä terveenä. Lapsen ja hänen äitinsä on sen vuoksi saatava erityistä hoitoa ja huolenpitoa siihen luettuna asianmukainen hoi-

to ennen ja jälkeen synnytyksen. Lapsella tulee olla oikeus asianmukaiseen ravintoon, asumiseen, virkistykseen ja lääkinthuoltoon.

Periaate 5

Lapsen, joka on ruumiillisesti, henkisesti tai sosiaalisesti vajaakykyinen, tulee saada erityistä tilansa edellyttämää erikoishoitoa, -kasvatusta ja -huolenpitoa.

Periaate 6

Lapsi tarvitsee kehittyäkseen tasapainoiseksi yksilöksi rakkautta ja ymmärtämystä. Hänen tulee saada kasvaa, mikäli mahdollista, vanhempiensa huolenpidon ja vastuun alaisena, ja joka tapauksessa ilmapiirissä, jossa hän saa tuntea hellyyttä sekä moraalista ja siveellistä turvallisuutta; varhaisiässä olevaa lasta ei saa erottaa äidistään kuin poikkeustapauksessa.

Yhteiskunnan ja viranomaisten velvollisuutena on osoittaa erityistä huolenpitoa niille lapsille, jotka ovat vailla perheensä turvaa ja riittäviä toimeentulomahdollisuuksia. On suotava, että suurten perheiden lasten ylläpitoa helpotetaan valtion avustuksin ja muulla avustustoiminnalla.

Periaate 7

Lapsella on oikeus saada koulutusta, jonka ainakin alkeisasteella tulee olla maksuton ja pakollinen. Hänen tulee saada koulutusta, joka edistää hänen yleissivistystään ja suo jokaiselle yhtäläisen mahdollisuuden kehittää kykyjään, yksilöllistä arvostelukykyään sekä moraalista ja sosiaalista vastuuntuntoaan tullakseen hyödylliseksi yhteiskunnan jäseneksi. Lapsen koulutuksesta ja ohjauksesta vastuussa olevien on johtavana periaatteena pidettävä lapsen parasta; ensisijaisesti tämä vastuu kuuluu lapsen vanhemmille. Lap-

sella tulee olla riittävät mahdollisuudet leikkiin ja virkistykseen, jotka olisi ohjattava palvelemaan samoja päämääriä kuin koulutuskin. Yhteiskunnan ja viranomais-ten tulee pyrkiä edistämään mahdolli-suuksia tämän oikeuden nauttimiseen.

Periaate 8

Lapsen tulee aina ja kaikissa olosuhteissa olla ensisijalla suojelua ja apua annetta-essa.

Periaate 9

Lasta on suojeltava kaikelta laiminlyön-neiltä, julmuudelta ja väärinkäytöltä. Häntä ei saa missään muodossa saattaa kaupankäynnin kohteeksi. Lasta ei saa ot-taa työhön ennen asianmukaista minimi-ikää, missään tapauksessa häntä ei saa panna työhön eikä sallia hänen ryhtyä työhön, joka saattaisi olla hänen tervey-delleen tai koulutukselleen vaaraksi taik-

ka haitata hänen ruumiillista, henkistä tai moraalista kehitystään.

Periaate 10

Lasta tulee suojella sellaisilta toiminnoilta, jotka saattavat kasvattaa hänessä taipumuksia rodulliseen, uskonnolliseen tai muunlaiseen syrjintään. Häntä on kasvatettava ymmärtämykseen, suvaitsevaisuuteen, kansojen välisen ystävyyden, rauhan ja yleismaailmallisen veljeyden hengessä sekä täysin tietäen, että hänen tarmonsä ja kykynsä olisi saatettava palvelemaan hänen lähimmäisiään.

Hyväksytty Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksessa 20. marraskuuta 1959

Suomen YK-liitto
Töölöntorinkatu 2 B
00260 Helsinki
tel. +358 9 231 50 500
fax. +358 9 231 50 520
www.ykliitto.fi
e-mail: toimisto@ykliitto.fi

Finlands FN-förbund | UN Association of Finland

suomen yk liitto